

Forfatter: Paludan-Müller, Fr.

Titel: Udrag fra Paludan-Müllers poetiske Skrifter i Udvalg, I. Bind

Citation: Paludan-Müller, Fr.: "Paludan-Müllers poetiske Skrifter i Udvalg, I. Bind", i Paludan-Müller, Fr.: *Paludan-Müllers poetiske Skrifter i Udvalg, I. Bind*, udg. af CARL S. PETERSEN , 1909, s. XXIV. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-paludanm01-shoot-idm140207710850128/facsimile.pdf> (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Paludan-Müllers poetiske Skrifter i Udvalg, I. Bind

dybelse og Selvfornægtelse gaar Vejen til Personlighedens Rejsning, Viljens Styrkelse og Sludets Renselse. Han vidste det af egen Erfaring; det var jo ad denne Vej, gennem et ensomt, stille Liv, at han selv lidt efter lidt var blevet en Mand.

„Mænd med faste Hjerter“ og „Fromme, stærke Qvinder“ — deri saa han i 1864 ogsaa Danmarks Maal. Han havde da i sin Digtning peget paa Vejen, som efter hans inderste Overbevisning førte til det.

Medens Paludan-Müller saaledes i „Kalanus“ og „Benedict fra Nursia“ har givet Modstykket til „Adam Homo“, vendte han sig pludselig i „Ahasverus“, der udkom i samme Bind som „Kalanus“ og maa være skrevet i umiddelbar Fortsættelse af det, atter mod Jorden og fældede endnu engang Dommen over Tiden og Menneskene i et Dømedagsbillede, der skildrede Verdens Undergang og Livets Ophør. Det var i og for sig ikke helt ny og fremmede Tanker, der her kom til Orde i hans Digtning; allerede ti Aar tidligere havde han ladet Tithon forbande den faste, ubevægelige Stjernihimmel, der hvælvede sig over Jorden, og ønske dens Undergang, før at et nyt Liv kunde spire frem. Men naar han nu atter vender tilbage til disse Tanker og giver dem et saa energisk og voldsomt Udtryk i et eget Værk, da maa der ganske sikkert have været særlige Grunde dertil. Man har henvist til, at „Ahasverus“ er skrevet under Indtryk af den Koleraepidemi, som i Sommeren 1853 i København bortrev Mennesker i Tusindvis, og som sikkert nok for ham med det stærke kristelige Livssyn har kunnet staa som en Guds Advarsel til den syndige Menneskehed. Man har endvidere peget paa, at han, der virkelig før 1849 længtes efter, at en ny Tid skulde føre Landet ud af de politiske Stridigheders Virvar, nu, da den var kommet, maatte føle sig frastødt af Folkestyret, og der findes ogsaa utvivlsomt i „Ahasverus“ Sidehug til Majoritetens Regimente. Men alt dette har dog sikkert ikke alene været nok til at fremkalde et Digt som dette. Dets Fremkomst paa netop dette Tidspunkt forstaaes vistnok først rigtigt, naar det ses paa Baggrund af den Fritænkerbevægelse, som siden Begyndelsen af Halvtredserne med stedse stigende Voldsomhed var kommet til Orde i Smaaakrifter og Tidsskrifter. Paludan-Müller var et Aars Tid tidligere i det stærkt personlige Digt „Luftskipperen og Atheisten“, et „Lejlighedsdigt“ som han selv kaldte det, traadt op mod en enkelt af de unge Fritænkere og havde aabenbart tænkt sig at kunne standse Bevægelsen ved at behandle den fra oven nedad. Det lille Digt var faldet ganske resultatløst til Jorden, og Atcisternes Udtalelser antog snart en Dristighed og Krashed i Formen, som maatte forekomme ham mere end gudsbespøttelig. Naar i Lægen Frederik Dreiers Skrifter Kirkerne siges at være Skueplads for „elendige, fortærskede Fraser“, naar „Sjælen“ gøres til en rent „legemlig Virksomhed“ i Lighed med Forøjelsesproces og Urinafsondring, naar Menneskets naturlige Udvikling af lavere Dyrformer betragtes som en selvfølgelig Sag, og naar „den fri Kærlighed“ prises paa „det kristelige

Ægteskab's Bekostning, da var der i disse og lignende Udtalelser i Forbindelse med Farsot og Rigsdagsvrøvl mere end Anledning nok for en Mænd med Paludan-Müllers Livsbetragtning til at lade „Bestialitetens“ og Antikristens Tid være kommet, til at lade Domsbasunen lyde og slynge den formastelige Jord i Afgrunden.

V.

De følgende syv Aar fra „Ahasverus's Frenkomst i 1854 udgav Paludan-Müller intet. Den stærke og forcerede Produktion havde taget saa meget paa hans Kræfter, at han nu trængte til Ro. Han var fra det Øjeblik, han giftede sig, ikke kommet meget i Berøring med Omverdenen, ingen af de ledende Mænd i Kyrrernes og Halvredsernes Politik hørte til hans Omgangsvener; han trak sig nu end mere tilbage fra Selskabslivet og levede udelukkende i sit eget stille Hjem og i den nærmest paarende Families Kres. Det var ham slet ikke ukært. Han hørte jo nu, ikke alene af Navn, til „de stolte Paludan-Müllere med de kongelige Øjne,“ som en gammel Dame kaldte dem. Hans Tid gik med Læsning, ikke blot af Digtværker paa fremmede Sprog, men ogsaa af allehaande videnskabelige Værker, der kunde hjælpe ham til Klarhed og Forstaaelse af det Problem, der mere og mere var blevet Genstanden for alle hans Tanker: Mennesket. Sin Samtids danske Digttere havde han lidet tilovers for; overhovedet læste han kun i ringe Grad dansk Poesi. Han fandt paa sine ældre Dage Oehlenschläger dum, men Baggesen fandt han „i flere Henseender uforlignelig“; han var, skrev han 1866 til Baggeseens gamle Modstander Peder Hjort, „hele sit Liv igjennem en lidende Aand — en Aand i Skærsilden“. Megen Tid anvendte han paa sin Digtning; han skrev sine Arbejder om og om igen, før de tilfredsstillede ham, og naar hans ældre Ting udkom i ny Udgaver, blev de grundigt og omhyggeligt gennemarbejdede, mest med Hensyn til Formen. „Jeg kan ikke — skrev han til Hjort — dele Deres Angest for de Skribenter, der holde Formen — hvormed ikke menes formelt Legeværk — saa højt i Ære. I vor ufuldkomne Verden er det, efter mit Skjøn, altid en anbefaling at stræbe efter Fuldkommenhed i Noget — og her i Noget, der har saa afgjørende og væsentlig Betydning, ogsaa med Hensyn til Indholdet.“

Den i sin Digtning saa strænge og alvorlige Mand var i sit daglige Liv ingen bitter og mørk Melankoliker. Han gjorde, siger Frederik Lange, „Indtryk af en Mand, der har kæmpet sig igennem til fuldkommen Klarhed og Fred, først og fremmest med sig selv.“ Han var en alvorlig Kristen, men særlig kirkelig var han næppe. Katolicismen var den Form af Kristendommen, som han ærede som den mest oprindelige og ægte; om han i Enkeltheder sluttede sig til den og da hvormeget, vides ikke, kun det ses af et Brev fra Chr. Mølbech til Sønnen Chr. K. F. Mølbech (¹¹/₄, 1855), at han fandt Skærsildslæren begrundet i det ny Testamente. Iøvrigt var han, siger Fr. Lange, „i Smaating, hvortil alle